

תוכניות חברתיות רגשיות בשמיעה

תכנית מסע עולמי

קיום אינטראקציות חברתיות הן בעיה אוניברסלית מאתגרת אצל אוכלוסיית כו"ח המצריכה מאמץ רב. הקשב הופך למשימה רב חושית הכוללת תשומת לב חזותית ומאמץ שמיעתי. כאשר ילד מתקשה לקיים אינטראקציה בצורה ספונטנית, עלולים לצוץ מגוון בעיות משניות, וכל אחת מהן עלולה להתפתח לבעיה חמורה יותר הכוללת קשיי למידה, בידוד חברתי ודיכאון.

גם במקרים שהאינטראקציה מתנהלת ביעילות, היא גובה מהילד מאמצים רבים שלעיתים, גוררים התעייפות מקיום אינטראקציות אלו, ובהמשך גורמים לחוסר ענין תקשורתי, לתחושה של שונות חברתית ולדיכאון (Kaland, M. & Salvatore, 2002).

התחום הפרגמטי הינו קושי משני נוסף המתואר אצל ילדי כו"ח ומשפיע על האינטראקציות החברתיות במהלך היום. רבים מילדים עם מוגבלות בשמיעה חווים כשל בתקשורת באינטראקציות יומיומיות בין אם כמאזינים- עקב קושי בתפיסת דיבור ובין אם כדוברים עקב קושי שפתי, עובדה המשפיעה על היכולות הפרגמטיות שלהם בשיח.

הקושי הקיים בנגישות השמיעתית והקשיים הנלווים האפשריים בתחום הרגשי והפרגמטי, מהווים את הצורך בהתייחסות ובבניית תוכנית אשר תאפשר לילד עם מוגבלות בשמיעה להכיר את יכולותיו, לדון בקשייו ולקדם את זכויותיו. פיתוח מיומנויות אלו צריך להתחיל בגיל הצעיר, על מנת שילד כו"ח יוכל לקחת אחריות על המותאמות התקשורתית שלו בסביבות שונות ולהיות אחראי על קידום צרכיו בדיוק כמו בני גילו השומעים.

תכנית "מסע עולמי" מסייעת לילדי כו"ח ללמוד לפתור בעיות לאתגרים מזדמנים בסביבות שונות, מאפשרת לילד לשפר גמישות מחשבתית, מעלה את הביטחון העצמי והאמון בקידום צרכים אישיים בואפן משמעותי. סינגור עצמי אף מאפשר לילד ניהול ושליטה על צרכיו ותורם לפיתוח עצמאות והערכה אישית. ילדים עם כישורי סנגור עצמי מוכנים להתנסות באתגרים.

תוכנית "מסע עולמי" הינה תוכנית התערבות אשר נבנתה עבור מרכז חינוכי טיפולי "שמעיה" לאוכלוסייה של ילדים צעירים (5-9 ש') עם מוגבלות בשמיעה.

התוכנית נהגתה מתוך מטרה ליצור שיח ולהגדיר את תחומי וסביבות הקושי השמיעתיים- חברתיים בהם נמצא ילדי כו"ח ולתת להם הכלים להתמודדות.

במסגרת התוכנית, הילדים נפגשים ב-2 דמויות, סמבוליות, אשר האחת "אדרת" מייצגת את הקשיים האופציונליים ופועלת בתוך הסביבות המאתגרות שמעיתית, והשנייה "צב" דמות שקולה המייצגת לרוב תהליכי אינהיביציה ומסייעת לה בתהליך היכרות, הגדרת הקושי, עיבוד אישי ופתרון מותאם.

התוכנית ניתנת להעברה בפורמט קבוצתי או בפורמט יחידני. קיימים כ-15 סיפורים אשר בחלקם מתייחסים לסביבות קרובות יותר ונוגעות ישירות לסיטואציות איתן 'רגיל' הילד להתמודד וחלקן, מעולמות תוכן רחוקים יותר מעולמו האישי של הילד המתמודד עם מוגבלות בשמיעה. התוכנית מועברת על ידי צוות המרכז החינוכי טיפולי: קלינאיות תקשורת, עו"ס, מומחיות תחום כו"ח ומדריכות מועדון. וזאת לאחר הכשרה בהבנת התחום החברתי-רגשי אצל ילדי כו"ח והיכרות ספציפית עם כל אחד מפרקי הסיפור.

בנוסף למטרות העל המרכזיות ביצירת שיח, הגדרת תחומי הקושי וכלים להתמודדות, קיימות מטרות משניות בתחום השמיעתי; חשיפה לאתגרים שמיעתיים הדורשים תפקוד בינוראלי, כגון: סיטואציות חברתיות בנוכחות רעש, ריבוי כלי נגינה המנגנים בהרמוניה ולעיתים שלא בהרמוניה, שמיעה ממרחק, מיקום צליל במרחב ועוד. כמו"כ מטרות לשוניות- שפתיות וידע עולם המגיעות לידי ביטוי באוצר מילים ספציפי, בסיטואציות הרחוקות מעולמו של הילד המשפיעות על ההבנה השפתית והכישורים השמיעתיים.

קולות שלובים.

תכנית "קולות שלובים" הינה תכנית לכשירות חברתית ולסנגור עצמי שפותחה בעמותת "שמעיה" עבור

אוכלוסיית כבדי שמיעה וחרשים, בעלי אופנות תקשורת אוראלית, בטווח הגילאים 9-18. תכנית זו מתבססת על תיאורית לקיחת אחריות האדם על הישגיו וכישלונותיו ומטרתה לחולל שינוי באופן שבו משתתפי התוכנית מקבלים החלטות בנוגע לחייהם.

במסגרת התכנית עוברים משתתפיה תהליך עומק הכולל חמישה שלבים של הכרות ומודעות עצמית, הכרות עם עולם השמיעה, הכרות עם הסביבה על דרישותיה וצרכיה המשתנים, כל זאת כהכנה להגדרה ושיח בתחומי הקושי, הבנת הנצרכות ותרגול של פעולת הסנגור.

התכנית מושתתת על עקרון הליבה של "הרחקה וקירוב" המאפשר מעבר שיטתי מתמיד בין התייחסות רחבה- ניטרלית, לבין התייחסות אישית- רגשית, ובנוסף, פועלת באופן הוליסטי תוך התייחסות מתמדת לתהליכים שעוברים משתתפיה מחוץ למרחב הקבוצתי.

התכנית פועלת בפורמט תלת שנתי וכוללת מעורבות ישירה בפרט במסגרת קבוצתית במפגשים חד שבועיים, ומעורבות עקיפה על ידי שיתוף ההורים וחברתם לתהליך כסוכני שינוי על ידי סדנאות הורים ומפגשים אינדיבידואליים, לצורך הטמעת התהליך בחיי היומיום. תכני התכנית מועברים על ידי מנחי סנגור עצמי שעברו הכשרה ייחודית להעברת התכנית ומודרכים באופן רציף על ידי קלינאיות תקשורת ועובדים סוציאליים.

במהלך התכנית בוצע תהליך של מדידה והערכה הבוחן את תרומת התכנית למוטבים הן ברמת מדדי

הביצוע והן ברמת מדדי התוצאה באמצעות שאלוני שביעות רצון, ושאלונים ייחודיים לכל שלב בתכנית. תוצאות ההערכה הראו על מדדים גבוהים של שביעות רצון, התרמות ממרכיבי התכנית ושימוש נכון בכלי הסנגור.

מודל תכנית קולות שלובים

התוכנית מציעה מודל בו ההיכרות של המשתתף עם עצמו והמודעות שלו לתכונותיו החיוביות, לתכונותיו המעכבות ולדרך בה הוא חווה קשיים נבנית תוך שילוב בין למידת שני העולמות החיצוניים המשפיעים על המשתתף: המוגבלות והסביבה הפיזית- החברתית, ובין עולמו הפנימי של המשתתף- הדרך שבה הוא מגיב לעולמות אלו. התהליך המוצע על ידי התכנית מאפשר למשתתף לרכוש כלים לחקור ולבחון את המוגבלות והסביבה ואת הדרכים בהם הוא מגיב אליהן. בחלקו האחרון של התהליך המשתתף לומד להשתמש בכלים שרכש במהלך התהליך בכדי לבנות לעצמו אסטרטגיה להתמודדות יעילה עם אתגרי החיים.

מטרות התכנית

מטרת העל של התכנית היא מתן כלים לסנגור עצמי ולכשירות חברתית.

בנוסף למטרת העל מנחות את התכנית מטרות נוספות:

- יצירת קבוצת שווים
- פיתוח מיומנויות חברתיות
- העצמה אישית וקבוצתית
- העלאת הדימוי העצמי

לתכנית "קולות שלובים" חמישה שלבים עיקריים שנבנו מתוך התייחסות לתהליכים הרגשיים

אותם חווה הילד במסע אל תוך עצמו:

1. מודעות עצמית לנקודות החוזק
2. חקר הלקות
3. הסביבה- מעגלי תקשורת
4. מודעות עצמית לנקודות תורפה
5. התמודדות ודרכי פתרון- שימוש בהיגדי הסנגור

מודל הסנגור העצמי בו מתנסים המשתתפים מחלק את פעולת הסנגור לשלושה חלקים:

1. היגד חיובי- בהיגד זה ישתמש הפרט באמירה חיובית הרלוונטית לסיטואציה או לשותף התקשורת.

2. הצגת הבעיה- בהיגד זה יביע הפרט את הקושי איתו הוא מתמודד.

3. פתרון- בהיגד זה יציע הפרט דרכי פתרון רלוונטיות עבורו

(YUAN 1994] אצל קוזמינסקי, 2004)

שיהיה רשום כך:

(YUAN 1994] אצל קוזמינסקי, 2004)

עוד מבית היוצר של שמעיה:

משחק אני והשמיעה עולים לכיתה א'

משחק מסע סגור עולמי

